

Perceptivni i kognitivni faktori pažnje u zadatku vizuelne pretrage

Nataša Mihajlović¹

¹Departman za psihologiju, Fakultet za medije i komunikacije, Univerzitet Singidunum

natashakatic15@gmail.com

Iako je Džejms još 1890. godine tvrdio da "svi znaju šta je pažnja", mehanizmi u osnovi procesa pažnje su i dalje predmet debate. Perceptivne teorije opisuju pažnju kao automatski proces determinisan karakteristikama stimulusa. Kognitivne teorije pažnje tvrde da je reč o kontrolisanom i cilju usmerenom procesu, koji nije podložan distrakciji. Tri decenije debate između dve grupe autora su rezultovale dominantno dihotomnim razumevanjem pažnje. Pažnja se opisuje kao proces vođen isključivo perceptivnim ili isključivo kognitivnim faktorima, pri čemu se dve vrste faktora međusobno isključuju. U ovom radu ću predstaviti argumente da je dihotomno shvatanje pažnje nepotrebno i arbitrarno, i ponudiću opis interakcijskog dejstva perceptivnih i kognitivnih faktora. Priroda njihove interakcije zavisi od tri velike grupe faktora: vrste zadatka pretrage, upečatljivosti mete i distraktora, i predvidljivosti odlika distraktora. Sve tri grupe faktora su sistematski ispitane u radu koji ću predstaviti. U okviru prvog cilja, sprovedena su četiri eksperimenta, u kojima su ispitanici radili četiri različite vrste zadatka pretrage. U okviru drugog cilja, sprovedena su četiri eksperimenta, u kojima je vrsta zadatka je kontrolisana, a variran je stepen upečatljivosti mete i distraktora. U okviru trećeg cilja, u dva eksperimenta je varirana predvidljivost odlika distraktora. Rezultati svih 10 eksperimenata pokazuju da postoji prirodna preferencija ka primeni perceptivne strategije prilikom pretrage. Ukoliko je meta perceptivno upečatljiva, dolazi do povećanja prioriteta svih upečatljivih stimulusa i do neselektivnog usmeravanja pažnje na njih. Bez obzira na nedostatak selektivnosti i podložnost distrakciji, usmeravanje pažnje na osnovu stepena upečatljivosti je brza, efikasna i kognitivno jeftina strategija koja rezultuje visokim učinkom. Ukoliko meta nije upečatljiva, ne dolazi do povećanja prioriteta upečatljivih stimulusa. Ipak, ukoliko je neki od distraktora upečatljiv, moguća je inhibicija distraktora na osnovu njegove visoke upečatljivosti. Ova inhibicija se odvija u ranim fazama pretrage, i rezultuje bržim pronalaskom neupečatljive mete. Na ovaj način, perceptivna upečatljivost omogućava inhibitorne procese, kognitivnu kontrolu i selektivnost.